

УДК 371.134:316(07)

Олена Біла,
кандидат педагогічних наук, доцент
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті подані теоретичні відомості про особливості застосування інтерактивних методів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектної діяльності. Представлено ряд системних методів та форм навчання, а також навчально-методичних і мультимедійних засобів інтерактивного навчання.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, майбутній фахівець соціономічної сфери, проектна діяльність.

В статье представлены теоретические сведения об особенностях использования интерактивных методов в профессиональной подготовке будущих специалистов социономической сферы к проектной деятельности. Представлен ряд системных методов и форм обучения, а также учебно-методических и мультимедийных средств интерактивного обучения.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, будущий специалист социономической сферы, проектная деятельность.

The article deals with theoretical information about peculiarities of interactive methods using in socionomical sphere future specialists' professional training to project activity. It presents a number of system methods and forms of education and teaching and multimedia means of interactive learning.

Key words: interactive methods of study, socionomical sphere future specialist, project activity.

Наукове осмислення проблеми інноватизації дидактичного процесу у вітчизняних вищих школах у зв'язку з їх орієнтацією на входження у світовий освітній простір, переконливо засвідчує про необхідність переходу від традиційної, адаптивно-дисциплінарної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, на інтерактивну, дієво-практичну модель.

Значний внесок у розробку концепції інтерактивного навчання студентів в умовах вищих закладів педагогічної освіти був зроблений

зарубіжними і вітчизняними вченими у другій половині ХХ сторіччя. Зокрема, привертають увагу дослідження, що пов'язані із систематизацією інтерактивних методів навчання та шляхів їх використання в освітніх закладах у контексті ідей педагогіки «емпауермент» (О. Пометун), знаково-контекстного навчання (А. Вербицький). І. Підласий розробив інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи. Використання інтерактивних методів навчання у підготовці майбутніх соціальних педагогів є предметом наукових пошуків І. Богданової, Р. Вайноли. У наукових працях учених І. Мельничук, Н. Карпенко, Т. Сили обґрунтовується доцільність та ефективність застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників і менеджерів соціальної роботи. Особливої уваги заслуговують дослідження Л. Боднар, Л. Данильчук, М. Желдак та ін.) у зв'язку з необхідністю поєднання інтерактивних методів підготовки з мультимедійними засобами навчання педагогів.

При наявній значущості даних досліджень, ще залишається невирішеною проблема застосування інтерактивних методів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічної сфери (соціальних педагогів, вчителів, менеджерів освітніх закладів) у ракурсі об'єктивно зростаючої потреби в спрямуванні проблемного навчання студентів на оперативне визначення й прийняття проектних рішень в освітніх закладах різного типу, соціальних службах для дітей і молоді, благодійних фондах тощо; розробку і впровадження різних типів соціально-педагогічних проектів; використанні інтерактивних методів навчання майбутніх проектантів з опорою на мультимедійні засоби; необхідності актуалізації перспектив власного застосування студентами-керівниками проектних команд інтерактивних методів у навчанні різних суб'єктів проектної діяльності (учасників проектних команд, волонтерів-старшокласників, студентів-волонтерів та ін.).

Мета статті – презентувати класифікацію інтерактивних методів навчання майбутніх фахівців соціономічної сфери в процесі їх підготовки до проектної діяльності у вищих закладах педагогічної освіти.

Термін «інтерактив» був запозичений з англійської – від слова «interact», де «inter» означає «взаємний», а «act» – «діяти». Звідси прикметник «інтерактивний» вживається у контексті здатності до взаємодії, здатності до діалогу. На основі науково-теоретичного аналізу праць І. Мельничук [3], О. Пометун [4; 5], ми дійшли висновку, що *інтерактивне навчання* майбутніх фахівців соціономічної сфери – це спеціально організований інноваційно-технологічний процес, що відбувається на рівнозначних засадах полісуб'єктної навчальної взаємодії викладачів, студентів і соціальних партнерів освітнього закладу; співнавчання, взаємонавчання (колективного, групового, навчання у співпраці) студентів. Організація інтерактивного навчання передбачає

доповнення академічних обов'язків *викладача* функціональними обов'язками консультанта, супервізора, менеджера студентських проектів, посередника між суб'єктами проектної діяльності тощо. В свою чергу відбувається й трансформація академічної *ролі студента*, для якого здобуття інформації – це не самоціль, а засіб оволодіння проектною стратегією та шляхами її втілення в умовах соціально-педагогічних реалій.

Доведено (І. Мельничук, О. Пометун), що концептуальна основа технології інтерактивного навчання суб'єктів освітніх закладів полягає в конструюванні двобічного інтегративного навчального процесу: «навчання через інформацію» – «навчання через діяльність». Саме на етапі академічного навчання у вищій школі студенти-проектанти активно залучаються до діалогічної взаємодії для теоретичного аналізу та розв'язання соціально-педагогічних проблем, ситуативних вправ; моделювання професійної діяльності з різними цільовими групами; спільної участі у рольових іграх тощо. В даному випадку вони виступають не лише як слухачі та спостерігачі, а й і як активні учасники в тому, що відбувається, мобілізуючи весь свій ресурс (організаційно-методичний, управлінський, інформаційно-комунікативний, художньо-творчий) для створення соціально-педагогічних проектів.

Також важливого значення в організації інтерактивного навчання студентів набуває процес відкритого практико-зорієнтованого навчання за межами академічних аудиторій (тобто у діючих освітніх і суспільних установах, культурних закладах).

У світлі нашого дослідження, серед різних підходів до класифікації інтерактивних методів навчання студентів, слід звернути увагу на функціональний підхід, інтерпретований С. Кашлевим, І. Мельничук [2; 3]. Зокрема, на основі осмислення провідних функцій інтерактивних методів у педагогічній взаємодії, вчені об'єднали їх в такі групи:

- «методи, спрямовані на організацію педагогічної взаємодії, включення кожного студента до спільної діяльності, що сприяє адаптації студентів до створеної інтерактивної ситуації і самоактуалізації кожного;
- методи, що дають змогу організувати процес обміну діяльностями в результаті поєднання індивідуальної роботи кожного студента і групової взаємодії між ними як домінуючої умови їхнього розвитку;
- методи, що допомагають майбутнім фахівцям продукувати нове індивідуальне розуміння тих явищ, котрі вивчаються, і на основі взаємообміну новими смислами збагачувати власний;
- методи, спрямовані на активізацію мисленнєвої діяльності студентів, що сприяє мобілізації творчого потенціалу майбутніх фахівців;
- методи організації рефлексивної діяльності студентів, що дають їм змогу здійснювати самоаналіз і самооцінку діяльності та її результатів» [3, с. 222–223].

Слід підкреслити, що весь спектр інтерактивних методів навчання

можна віднести лише умовно до тієї або тієї класифікаційної групи, оскільки через зміну навчальної мети вони можуть входити у склад іншої групи.

У процесі інтерактивного навчання студентів бакалаврату на етапі ознайомлення їх з організаційними засадами проектної діяльності фахівців-соціологів у соціально-педагогічній сфері, ми системно застосовували різноманітні методи та форми, а саме:

неімітаційні методи та форми навчання (проблемні лекції, бінарні лекції, лекції із заздальгідь запланованими помилками; метод «мозкового штурму» (брейнстормінг), дискусії, дебати, діалог культур, диспути, виїзні практичні заняття, соціологічні опитування, соціально-педагогічні обстеження);

неігрові імітаційні методи та форми навчання (лекцію-аналіз конкретної ситуації (з використанням кейс-методу, що передбачає роботу з банком кейсів (вони ілюструють проблему, шляхи її вирішення, методичні рекомендації з їх використання, завдання для подальшої самостійної роботи); метод аналізу конкретних соціально-педагогічних, управлінських ситуацій, що доцільно розв'язати засобами проектної діяльності (ситуацій-проблем; ситуацій-оцінок; ситуацій-ілюстрацій; ситуацій-вправ);

ігрові імітаційні методи та форми навчання (ігрове проектування, моделювання соціокультурних проектів, рольові і ділові ігри (наприклад гра «Аукціон проектних ідей»), стажування з виконанням командної ролі в проекті тощо); різнопрофільні тренінги (навчальні тренінги, тренінги управлінського спрямування, тренінги комунікативних умінь учасників проектної команди).

У виданому нами навчально-методичному посібнику «Першооснови соціально-педагогічного проектування» ми систематизували кілька класів методів проектування (творчі методи проектування; методи, що дають нові парадоксальні рішення; методи, пов'язані з переглядом постановки завдання), що були відпрацьовані студентами у проектних діадах і групах на інтерактивних практичних заняттях [1, с. 47–53].

У контекст практичних занять ми вводили й такі інтерактивні методи, що сприяли розвитку креативного мислення, збагаченню художньо-творчого потенціалу майбутніх проектантів. Йдеться про застосування проблемно-ілюстративних й асоціативних вправ, творче моделювання об'єктів проектування, художньо-творчих ігор тощо. Наприклад, студентам необхідно було докладно розкрити низку понять («проект», «псевдопроект», «проектна команда» тощо) й «перекодувати» кожне з них за допомогою зображувальної (добір кольорових асоціацій? Малювання символу, карикатури, ребусу тощо) або літературної (цитуювання, складання гуморески, добір фразеологізму, прислів'я тощо) діяльності.

На наступному етапі експериментальної роботи за авторськими

програмами елективних курсів «Основи формування проектної команди фахівців соціономічної сфери» та «Управління соціально-педагогічними проектами» ми здійснювали підготовку студентів до розробки серій навчальних тренінгів для учасників проектних команд (відповідно до обраного типу соціально-педагогічного проекту); добору та використання технік і вправ для згуртування проектних груп, запобігання й подолання наслідків «вигорання» персоналу проекту; самостійного застосування інтерактивних методів навчання волонтерів тощо.

Реалізація процесу інтерактивного навчання студентів-проектантів відбувалася з використанням відповідних навчально-методичних і мультимедійних засобів:

1. Безпосереднє використання відео- і аудіоносіїв проблемної соціально-педагогічної інформації (сюжети кінофільмів, інтерв'ю з педагогами, керівниками освітніх установ, відео-роліки з соціальною рекламою, рекламою освітніх закладів тощо), що стимулюють процес генерації проектних ідей.

2. Застосування авторських мультимедійних лекцій в форматі Microsoft Power Point і мультимедійних студентських презентацій організаційних, волонтерських, соціокультурних проектів (у форматі Microsoft Power Point з фото і відео-матеріалами, що свідчать про їх упровадження). Проведення конкурсів-презентацій авторських або групових мультимедійних проектів з використанням підсумкових друкованих звітів з посиланнями на відповідні інформаційні ресурси (такі звіти містяться в проектних теках (портфоліо)).

3. Систематизація мультимедійних носіїв для організації самостійної роботи студентів (електронний варіант навчально-методичного посібника «Першооснови соціально-педагогічного проектування», авторського навчального посібника «Психологія управління (соціально-психологічний контекст)», «Педагогіка вищої школи» з електронними тестами та індивідуальними навчально-дослідними завданнями).

4. Створення соціально-педагогічної фільмотеки до елективних курсів.

5. Набуття вмінь і навичок роботи з програмою MS Project.

6. Розробка презентаційних матеріалів на електронних носіях до захисту дипломних і магістерських робіт.

7. Рекомендація Інтернет-ресурсів для самостійного ознайомлення з каталогами соціально-педагогічних проектів, об'явами про конкурси проектів, формами проектних заявок у донорські (спонсорські) організації; реєстрації студентських проектних розробок на онлайн-конкурсах проектів; опрацювання електронних статей, освітніх і соціальних реклам, сайтів благодійних організацій, фондів, соціальних служб і освітніх установ тощо.

Таким чином, застосування інтерактивних методів навчання

майбутніх фахівців соціономічної сфери суттєво впливає на вдосконалення процесу їх підготовки до проектування професійної діяльності. У зв'язку з цим на наступному етапі дослідження виникає потреба у створенні методики оволодіння студентами інтерактивними методами навчання суб'єктів проектних команд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла О. О. Першооснови соціально-педагогічного проектування : навчально-методичний посібник / О. О. Біла. – Одеса : Астропринт, 2012. – 260 с.
2. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с. (Педагогика, обращенная в завтра).
2. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / І. М. Мельничук. – Тернопіль, 2011. – 584 с.
3. Методичний посібник для вчителів з навчального курсу за вибором для учнів 9 (10) класу загальноосвітніх навчальних закладів. Уроки для сталого розвитку / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. – 101 с.
4. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід [Текст] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : «А.С.К.», 2002. – 136 с.